

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی

دانشکده علوم سیاسی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

رشته مطالعات منطقه ای

موضوع :

نقش سیاست گذاری های نفتی در روند توسعه سیاسی و اقتصادی عراق پس از اشغال

آمریکا

استاد راهنما :

دکتر علیرضا سلطانی

استاد مشاور :

دکتر میرطیب موسوی

پژوهشگر :

زینب امیری

بهمن ۹۲

تقدیم به روح پدرم که ایمانم بخشید

به مادرم به پاس همه زحماتش

و تقدیم به برادرانم که رنج نبود پدر و مادر را برایم آسان نمودند.

به نام آنکه جان رافکرت آموخت

منت خدای را عز وجل که طاعتش موجب قربت است و به شکر اندرش مزید نعمت ، هر نفسی که فرو می رود ممد حیات است و چون برآید مفرح ذات ؛ پس در هر نفسی دو نعمت است و بر هر نعمت شکر واجب . سپاس ای مهربان ترین مهر بانان.

سپاسگزارم : از خالق هستی، و از پدر و مادرم که رنج های بی صدایشان آب و خاک شد برای بودنم.

به مصداق ((من لم یشکر المخلوق لم یشکر الخالق)) بسی شایسته است از استاد فرهیخته و فرزانه جناب آقای دکتر علی رضا سلطانی استاد راهنما و جناب آقای دکتر میرطیب موسوی استاد مشاور که با کرامتی چون خورشید، سرزمین دل را روشنی بخشیدند و گلشن سرای علم و دانش را با راهنمایی ها و مشاوره کار ساز و سازنده باروثر ساختند: تقدیر و تشکر نمایم.

از بردارانم به پاس تعبیر عظیم و انسانی شان از کلمه ایثار و از خود گذشتگی ؛ به پاس عاطفه سرشار و گرمای امیدبخش وجودشان که در این سردترین روزگاران بهترین پشتیبان هستند ؛ به پاس قلب های بزرگشان که فریادرس است و سرگردانی و ترس در پناهشان به شجاعت می گراید و به پاس محبت های بی دریغشان که هرگز فروکش نمی کند.

و از دوستانم که در این غربت یخ زده وجودشان گرما بخش لحظاتم بود؛ حمیده دهبانی نژاد، ساحل ویس کرمی ، زینب ایزدی

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب زینب امیری دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد نا پیوسته به شماره دانشجویی ۹۰۰۷۲۵۳۵۴ در رشته مطالعات منطقه ای که در تاریخ ۹۳/۱۱/۳۰ از پایان نامه خود تحت عنوان: نقش سیاست گذاری های نفتی در روند توسعه سیاسی و اقتصادی عراق پس از اشغال آمریکا با کسب نمره ۱۸ و درجه بسیار خوب دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می شوم:

- ۱- این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و.....) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه های موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.
- ۲- این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی ارائه نشده است.
- ۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هرگونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و.... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.
- ۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی:

تاریخ و امضاء:

بسمه تعالی

در تاریخ ۹۳/۱۱/۳۰

خانم زینب امیری دانشجوی کارشناسی ارشد رشته **مطالعات منطقه ای** از پایان نامه خود دفاع نمود که

با نمره **۱۸** و با درجه **بسیار خوب** مورد تصویب قرار گرفت.

امضاء استاد راهنما

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
۴	فصل اول - کلیات تحقیق
۵	۱-۱- طرح مسئله:
۵	۱-۲- انگیزه و اهداف پژوهش
۶	۱-۳- پیشینه و ادبیات پژوهش و محدودیت های آن
۷	۱-۴- سوال اصلی:
۷	۱-۵- فرضیه های تحقیق:
۸	۱-۶- متغیرها:
۸	۱-۷- تعریف مفاهیم
۸	۱-۸- روش تحقیق
۸	۱-۹- موانع و نوآوریهای پژوهش:
۹	۱-۱۰- سازماندهی تحقیق:
۱۰	فصل دوم: نفت و توسعه اقتصادی
۱۱	۲-۱- مفهوم توسعه:
۱۸	۲-۲- نظریه نوسازی
۲۰	۲-۳- مطالعات جدید نوسازی
۲۱	۲-۴- الگوی توسعه هانتینگتون:
۲۵	۲-۵- منابع طبیعی

۲۹۶-۲-نفرین منابع:
۳۱۷-۲-تحلیل نظری نفرین منابع:
۳۱۱-۷-۲-دیدگاه اول :
۳۵۲-۷-۲-دیدگاه دوم:
۴۲۸-۲-نظریه دولت رانتیر:
۴۴۲-۸-۱-رانت‌ریسم
۴۵۲-۸-۲-تأثیرات و پیامدهای رانت
۴۵۲-۸-۲-۱-تأثیرات آن بر ساخت دولت:
۴۷۲-۸-۲-۲-ب: تأثیرات آن بر اقتصاد:
۵۴۲-۹-رابطه نفت و اقتصاد:
۶۱فصل سوم:گذری بر صنعت نفت عراق
۶۲مقدمه
۶۳۳-۱-گذری برصنعت نفت عراق
۶۷۳-۲-سازمان دهی صنعت نفت عراق:
۷۰۳-۳-۱-ذخایرنفتی
۷۱۳-۳-نگاهی آماری به صنعت نفت عراق
۷۲۳-۳-۲-توزیع جغرافیای:
۷۳۳-۴-تاسیسات پالایشگاهی:
۷۳۳-۴-۱-بیجی:
۷۳۳-۴-۲-بصره

۷۳الدور: ۳-۴-۳
۷۴ساختارهای انتقال نفت: ۳-۵
۷۴خطوط لوله ۳-۵-۱
۷۵مسیرهای صادراتی نفت عراق (خطوط لوله خارجی عراق) ۳-۵-۲
۷۵خط لوله کرکوک - جیحان ۳-۵-۱-۱
۷۵خط لوله کرکوک - سوریه ۳-۵-۱-۲
۷۵خط لوله کرکوک - حيفا ۳-۵-۱-۳
۷۵خطوط لوله عراق - عربستان (ایپسا) ۳-۵-۱-۴
۷۶پایانه ها: ۳-۶
۷۶پایانه بصره (مینالبکر) ۳-۶-۱
۷۶پایانه خورالامیه: ۳-۶-۲
۷۷پایانه خورالزبیر ۳-۶-۳
۷۷نفتکش ها: ۳-۷
۷۷وضعیت تولیدنفت عراق: ۳-۸
۸۰صادرات نفت: ۳-۹
۸۲نفت عراق در زمان تحریم های سازمان ملل: ۳-۱۰
۸۲قطعنامه نفت در برابر غذا: ۳-۱۰-۱
۸۶نقش عراق دراوپک ۳-۱۱
۹۱نتیجه
۹۳فصل چهارم: جایگاه نفت در اقتصاد عراق

۹۴	مقدمه:.....
۹۶	۴-۱-ساختار اقتصادی عراق:.....
۹۹	۴-۲-اقتصاد عراق در قرن بیستم.....
۱۰۰	۴-۳-سیاستهای اقتصادی در دوره اول:.....
۱۰۵	۴-۴-سیاستهای اقتصادی در دوم:.....
۱۰۷	۴-۵-سیاستهای اقتصادی در دوره سوم:.....
۱۱۶	۴-۴-شاخص های اقتصادی.....
۱۱۶	۴-۴-۱-تولید ناخالص داخلی:.....
۱۲۰	۴-۴-۲-رشد اقتصادی.....
۱۲۱	۴-۴-۳-بدهی های خارجی.....
۱۲۲	۴-۴-۴-بودجه دولت:.....
۱۲۴	نتیجه:.....
۱۲۷	فصل پنجم:اشغال عراق و بازیابی جایگاه نفت در اقتصاد عراق.....
۱۲۹	مقدمه:.....
۱۳۲	۵-۱-استراتژی توسعه ملی عراق.....
۱۳۴	۵-۱-۱-اصل اول:تقویت بنیانهای رشد اقتصادی.....
۱۳۷	۵-۱-۲-اصل دوم:رونق بخشیدن به فعالیت بخشی خصوصی.....
۱۳۸	۵-۱-۳-اصل سوم:ارتقاء سطح کیفی زندگی.....
۱۳۹	۵-۱-۴-اصل چهارم:تقویت اقتدار و افزایش امنیت.....
۱۴۲	۵-۲-بازسازی عراق بعد از اشغال:.....

- ۱۴۲ ۵-۲-۱- بازسازی عراق بعد از جنگ سال ۲۰۰۳
- ۱۴۴ ۵-۲-۲- کنفرانس مادرید
- ۱۴۶ ۵-۳- رشد اقتصادی:
- ۱۴۹ ۵-۴- جایگاه نفت بعد از اشغال:
- ۱۵۳ ۵-۵- صنعت نفت عراق پس از اشغال
- ۱۵۴ ۵-۵-۱- قانون نفت
- ۱۵۵ ۵-۶- توزیع درآمدهای نفتی براساس قانون اساسی
- ۱۵۵ ۵-۶-۱- مدیریت:
- ۱۵۶ ۵-۶-۲- نحوه توزیع درآمد:
- ۱۵۸ ۵-۶-۳- ماده ۱۰۴
- ۱۵۹ ۵-۷- نقش نفت در اقتصاد عراق
- ۱۶۰ ۵-۷-۱- مناقصات
- ۱۶۲ ۵-۸- چالش های پیش روی صنعت نفت عراق
- ۱۶۲ ۵-۸-۱- نگرانی های امنیتی
- ۱۶۴ ۵-۸-۲- فساد
- ۱۶۵ ۵-۸-۳- قاچاق
- ۱۶۶ ۵-۸-۴- قراردادهای یک جانبه کردها:
- ۱۶۸ نتیجه گیری
- ۱۷۵ منابع:

فهرست جداول

- جدول شماره ۱: حوزه های گوناگون توسعه ۱۵
- جدول شماره ۲: مفاهیم و متغیرهای اساسی اقتصاد ۵۴
- جدول شماره ۳: خطوط لوله نفت داخلی عراق ۷۴
- جدول شماره ۴: متوسط تولید نفت عراق در سالهای مختلف ۲۰۰۰-۱۹۲۸ ۷۸
- جدول شماره ۵: صادرات نفت خام عراق ۲۰۰۳-۱۹۸۰ ۸۱
- جدول شماره ۶: صادرات نفت بر اساس برنامه نفت در برابر غذا (۲۰۰۳-۱۹۹۶) ۸۵
- جدول شماره ۷: ذخائر نفت کشورهای عضو اوپک ۸۹
- جدول شماره ۸: میزان تولید نفت اعضاء اوپک از ۲۰۰۹-۲۰۰۰ ۹۰
- جدول شماره ۹: تغییر نرخ GNP (۱۹۸۹-۱۹۷۰) ۱۱۲
- جدول شماره ۱۰: مخارج نظامی عراق و GDP ۱۹۸۹ تا ۱۹۷۰ ۱۱۳
- جدول شماره ۱۱: میزان ارزش صادرات نفت و هزینه تسلیحاتی آن (۱۹۸۸-۱۹۸۰) ۱۱۸
- جدول شماره ۱۲: چکیده وضعیت اقتصادی عراق در سه سال قبل حمله آمریکا ۱۳۰
- جدول شماره ۱۳: نرخ بیکاری از سال ۲۰۰۳ تا ۲۰۱۲ ۱۳۷
- جدول شماره ۱۴: برآورد هزینه های بازسازی عراق توسط بانک جهانی ۱۴۳
- جدول شماره ۱۵: برآورد تکمیلی دولت ائتلافی موقت برای بازسازی عراق ۱۴۴
- جدول شماره ۱۶: کشورهای کمک کننده و وام دهنده به عراق ۱۴۵
- جدول شماره ۱۷: رشد تولید ناخالص ملی و جمعیت عراق سال های ۲۰۰۳ تا ۲۰۰۴ ۱۴۶
- جدول شماره ۱۸: تولید ناخالص ملی : سالهای ۲۰۰۶ تا ۲۰۱۰ ۱۴۷
- جدول شماره ۱۹: صادرات عراق در سال های ۲۰۰۴ تا ۲۰۱۰ ۱۴۷
- جدول شماره ۲۰: اطلاعات مالی و اقتصادی عراق (۲۰۱۱-۲۰۰۶) ۱۴۸
- جدول شماره ۲۱: تولید نفت عراق از ۲۰۱۱-۲۰۰۳ ۱۶۲

فهرست نمودارها

نمودار شماره ۱ - توسعه ذخایر نفت عراق..... ۶۵

نمودار شماره ۲ - ذخایر اثبات شده نفت عراق..... ۷۱

مقدمه:

عراق با نام رسمی جمهوری عراق (به عربی: الجمهوریة العراقیة) (به کردی: کۆماری عێراق) کشوری در خاورمیانه و جنوب غربی آسیا است. پایتخت عراق شهر بغداد است. این کشور از جنوب با عربستان سعودی و کویت، از غرب با اردن و سوریه، از شرق با ایران و از شمال با ترکیه همسایه است. عراق در منطقه جنوب خود، مرز آبی کوچکی با خلیج فارس دارد و دو رود مشهور دجله و فرات که منشأ تمدن‌های باستانی میان‌رودان (بین‌النهرین) در طول تاریخ کهن این کشورند از شمال کشور به جنوب آن روان هستند و با پیوستن به رود کارون، اروندرود را تشکیل می‌دهند و به خلیج فارس می‌ریزند.

گستره عراق ۴۳۸،۳۱۷ کیلومتر مربع (۱۵۸م، حدود یک چهارم ایران) است. بیشتر سرزمین عراق پست و هموار و گرمسیری است. غرب عراق کویر است و شرق آن جلگه‌های حاصلخیز. ولی بخشی از کردستان عراق (شمال خاور) کوهستانی و سردسیر می‌باشد. همچنین عراق یکی از بزرگترین کشورهای دارای منابع نفت می‌باشد. این کشور دارای ۱۴۳ میلیارد بشکه ذخایر تایید شده نفتی می‌باشد. عراق کشوری است با قومیت‌های گوناگون و ساکنان آن را عرب، کرد، ترکمن، آشوری، کلدانی، مندایی و صابئین و غیره تشکیل می‌دهند. کردها در نواحی شمال و شمال شرقی عراق که به کردستان عراق مشهور است زندگی می‌کنند و از لحاظ فرهنگی. زبانی و طرز پوشش با عرب‌ها متفاوتند.

جمعیت عراق حدود ۳۱ میلیون نفر (آمار ۲۰۰۹) است. عرب‌ها ۷۵٪-۸۰٪، کردها ۱۵٪-۲۰٪، ترکمنان، آشوریان و غیره حدود ۵٪ از جمعیت عراق را تشکیل می‌دهند. همچنین حدود ۶۰٪-۶۵٪ درصد مردم عراق شیعه، ۳۲٪-۳۷٪ درصد سنی و ۳ درصد مسیحی و پیروان سایر ادیان هستند. عراق محل زندگی و مرگ ۶ امام شیعه است و شهرهای نجف، کربلا، کاظمین و سامرا زیارتگاه شیعیان جهان است.

عراق دارای تمدن و فرهنگ دیرینه و پربراری است. سومریان، اکدی‌ها و آشوری‌ها نخستین تمدن‌های باستانی عراق را چند هزار سال پیش از میلاد بنیاد نهادند. پس از آن این منطقه بخشی از قلمرو هخامنشیان، سلوکیان، اشکانیان، ساسانیان، و امپراتوری روم بود. پس از اسلام عراق مرکز حکومت درازمدت خلفای عباسی شد تا اینکه این حکومت با حمله مغولان سقوط کرد. از میانه سده دهم تا پایان سده سیزدهم هجری خورشیدی، عراق بارها میان ایران و عثمانی دست به دست شد. عراق در سال ۱۲۹۸ (۱۹۱۹) به سرپرستی بریتانیا درآمد و در سال ۱۳۱۱ (۱۹۳۲) استقلال یافت. در سال ۱۳۵۹ (۱۹۸۰) جنگ ایران و عراق با حمله غافلگیرانه صدام به مرزهای ایران آغاز شد که تا سال ۱۹۸۸ ادامه یافت.

به دنبال یورش ارتش عراق به کویت و جنگ خلیج فارس کشور عراق با تحریم‌های اقتصادی روبرو شد و قسمت شمالی آن منطقه پرواز ممنوع اعلام شد. هنگامی که خبرنگاران از مادلین آلبرایت وزیر امور خارجه بیل کلینتون در مورد تحریم‌ها و مرگ بیش از نیم میلیون کودک عراقی بر اثر این تحریم‌ها پرسیدند خانم آلبرایت با

خونسردی تمام جواب داد "انتخاب سختی بود ولی ارزشش را داشت" در دوران تحریم حدود ۱ میلیون عراقی

جان خود را از دست دادند. هنگامی که تحریم‌ها به سمت تبدیل شدن به فاجعه بشری پیش می‌رفت سازمان ملل برنامه نفت در برابر غذا را به اجرا گذاشت. طی این برنامه حدود ۶۵ میلیارد دلار نفت عراق با بشکه‌ای

به میانگین زیر ۲۰ دلار به فروش می‌رسید. هرچند عراق دست از بسیاری از برنامه‌های تسلیحاتی خود برداشت اما در سال ۱۹۹۸ آمریکا لغو تحریم‌ها را مشروط به کنار رفتن صدام کرد شرطی که برای دیکتاتوری مانند صدام مسخره می‌نمود. صدام حسین نه تنها کنار نرفت بلکه راحتتر مخالفان داخلی را سرکوب کرد نتیجه جنگ و کشته شدن ۱۲۰ هزار عراقی دیگر بود. نهایتاً در پی تهاجم نظامی ایالات متحده آمریکا و همپیمانانش در سال ۱۳۸۲ (۲۰۰۳ میلادی)، حکومت صدام حسین

سرنگون شد. هم اکنون دولت عراق که برآمده از آرای مردم عراق است، مسئولیت اداره امور عراق را برعهده دارد رئیس جمهور جلال طالبانی و نخست وزیر نوری مالکی است.

اقتصاد عراق نیز مانند دیگر کشورهای حاشیه خلیج فارس متکی به «اقتصاد نفت» است. صنعتگردشگری در عراق نیز به خاطر وجود برخی اماکن مهم مذهبی شیعیان، نقش قابل توجهی را در اقتصاد عراق برعهده دارد.

این پژوهش به دنبال بررسی وضعیت اقتصادی عراق و نقش نفت در این وضعیت است. در واقع به دنبال بررسی تاثیر نفت و درآمدهای نفتی بر اقتصاد و سپس سیاست اقتصادی و اجتماعی این کشور است. با بررسی مفهوم توسعه و سپس بهره گیری از نظریات توسعه، و سپس واکاوی و ارائه نظریات مربوط به بحث نفرین منابع می خواهد به تاثیر این منبع طبیعی خدادادی در اقتصاد عراق پردازد و اینکه چه تاثیری در سیاست و اجتماع این کشور داشته است. با این سوال که درآمدهای نفتی چه نقشی در روند توسعه سیاسی و اقتصادی این کشور پس از اشغال نظامی آمریکا داشته است؟ با پیگیری سال های مختلف اقتصاد این کشور در پی پاسخگویی بر خواهد آمد.

در این پژوهش با طرح این فرضیه که بعد از پایان یافتن تحریم های بین المللی و رشد تولید نفت و صنعت نفت عراق که زمانی در منطقه یکی از پیشرفته ترین کشورهای منطقه ای هم از لحاظ اقتصادی هم از لحاظ سایر شاخص های توسعه بوده، دوباره پس از اشغال با توجه به قوانین جدید و افزایش تولید و کسب درآمدهای بیشتر بتواند جایگاه مجدد خود را بازیابد.

فصل اول :

کلیات

۱-۱- طرح مسئله:

عراق سومین کشور از لحاظ داشتن ذخایر نفتی می باشد و پانزدهمین کشور تولید کننده نفت می باشد. که با وجود این همه منابع و درآمد چه در گذشته و چه در حال حاضر این کشور تاکنون به جایگاه توسعه ای معمول چه از نظر سیاسی و چه از نظر اقتصادی نتوانسته است دست یابد این پژوهش با طرح این سوال که منابع و درآمدهای نفتی چه نقشی در شکل دهی ساختار سیاسی و اقتصادی عراق پس از اشغال نظامی دارند؟ درصدد بررسی جایگاه نقش نفت و تاثیر آن در روند توسعه سیاسی و اقتصادی این کشور با در نظر گرفتن نقش و جایگاه عوامل اقتصادی در پیشرفت و توسعه یک کشور ضمن تنوع کارکردهای سیاسی نفت، به عنوان ثقل اقتصاد عراق به عنوان متغیر مستقل تحقیق به بررسی بپردازد. و همچنین به سرنوشت نفت پس از سقوط صدام در عراق نقش نفت و ساختار سیاسی و اقتصادی عراق پس از اشغال و اینکه این روند چه وضعیتی پیدا کرده است. احیاء و بازسازی صنعت نفت و تاثیری که روی بحث توسعه این کشور در طول سالهای پس از اشغال و آیا عراق را مجدداً به یک شرایط عادی هم در بعد داخلی و بین المللی باز میگرداند می پردازد. و در این میان طرح همزمان دو موضوع سیاسی و اقتصادی و با در نظر گرفتن نقش نفت و تاثیر درآمدهای نفتی در روند توسعه این دو موضوع مورد بررسی قرار گیرد و با توجه به نقشی که این درآمدها در روند توسعه ای عراق بازی خواهد کرد لزوم شناخت این تاثیرپذیری را امری خطیر و قابل تامل قرار داده است که این پژوهش سعی کرده به آن توجه ویژه مبذول دارد و به بررسی سیاستهای اتخاذ شده بپردازد.

۱-۲- انگیزه و اهداف پژوهش

در حال حاضر کشور عراق از نظر ذخایر نفتی در رتبه سوم و بعد از عربستان سعودی و ایران قرار دارد و همین موضوع باعث شده تا توجه بسیاری از کشورهای منطقه و همچنین کشورهای مصرف کننده نفت اعم از اروپایی و آسیایی به این کشور جلب شود. یکی از

اهداف انجام شده بررسی سیاست های نفتی عراق و همچنین برآورد حجم سرمایه گذاریهای خارجی در عراق پس از حمله ۲۰۰۳ آمریکا است. هدف دیگر بررسی میزان درآمدهای نفتی عراق و پیشبرد توسعه سیاسی و اقتصادی در این کشور است.

همچنین تاثیر سیاستگذاریهای نفتی در روند توسعه سیاسی و اقتصادی این کشور و چگونگی توسعه در این کشور پس از سقوط صدام و اشغال نظامی آمریکا در این فضا را مورد بررسی قرار داده تا با تشریح ساختارها و هنجارهای شکل گیری فرصت ها و چالشهای پیش روی منطقه و کشور عزیزمان را در ارتباط با این روند بهتر بشناسیم.

۱-۳- پیشینه و ادبیات پژوهش و محدودیت های آن

به واسطه اهمیت بالایی که نفت و منابع نفتی در طول سالیان دراز برای ملت ها و دولت ها داشته همواره توجه زیادی به این حوزه وجود داشته است. عراق یکی از مهمترین کشورهای صاحب منابع انرژی در منطقه خاورمیانه است و مهره بسیار مهمی در معادلات منطقه و دنیا به شمار می آید. در دو دهه اخیر این کشور نابسامانی های فراوانی را متحمل شده و اوضاع سیاسی و اقتصادی آن دستخوش تحولات فراوانی شده است. به همین دلیل تاکنون کتابها و مقالات گوناگون در این رابطه نگاشته شده است از میان انبوه آثار در این حوزه می توان به کتاب "نفت و جنگ عراق نوشته جان . اس.رافیلد" اشاره کرد که در آن به محدودیت های تولید نفت عراق و منافع بالقوه ناشی از برداشت چنین محدودیت هایی پرداخته است. همچنین کتاب ژئوپلتیک و انرژی عراق نوشته رابرت . ای .بیل که به موضوع نفت و گاز عراق و جایگاه کنونی آن و چشم انداز دست یابی به جایگاه بهتر در بازار جهانی نفت پرداخته قابل توجه می باشد.

در خصوص مسائل سیاسی و اقتصادی نفت نیز منابع متعددی یافت میشود. و دو کتاب "تحول اقتصادی عراق موانع و چالشها نوشته عاطف لافی مرزوق که به بررسی زمینه های تحول اقتصادی و اجتماعی عراق را در پرتو شرایط جدید پس از سقوط صدام و روی کار

آمدن دولت منتخب مردم، با محاسبه و تاثیر موانع و محدودیتها بر سیاست های اقتصادی بررسی می کند. کتاب دیگر اصلاحات سیاسی اقتصادی در عراق نوشته عبدالحسین محمد العنبرکی که به بررسی اصلاحات سیاسی و اقتصادی عراق پس از اشغال می پردازد. همچنین سلسله مقالاتی در خصوص مسائل اقتصادی و سیاسی نفت بویژه در مورد کشور عراق توسط نشریات مختلف انتشار یافته است. ولی علی رغم وجود مقالات و کتب متعدد در این زمینه تاکنون بررسی دقیق در زمینه سیاستگذاری های نفتی و تاثیر آن در روند توسعه اقتصاد و سیاست صورت نگرفته است، و این مسئله ای است که نگارنده درصدد بررسی این موضوع در پژوهش حاضر می باشد. شتاب بالای تغییر و تحولات داخلی عراق و از سوی دیگر نوسانات سالهای اخیر بازار نفت که به طور طبیعی اقتصاد و شرایط داخلی عراق را تحت تاثیر قرار داده و به عنوان یک عامل مداخله گر عمل می کند کار را سخت می نماید.

۱-۴- سوال اصلی:

منابع و درآمدهای نفتی چه نقشی در شکل دهی ساختار سیاسی و اقتصادی این کشور پس از اشغال نظامی آمریکا داشته است؟

سوال فرعی:

نفت چه نقشی در بازسازی عراق و روند توسعه سیاسی و اقتصادی این کشور بعد از اشغال داشته است؟

۱-۵- فرضیه های تحقیق:

فرضیه اصلی: به نظر می رسد با پایان یافتن محدودیت های بین المللی و احیای صنعت نفت عراق، نفت نقش اساسی در شکل دهی به ساختار سیاسی، اقتصادی جدید عراق و تقویت روند توسعه ای این کشور پیدا کرده است.

۱-۶-متغیرها:

متغیر مستقل: نقش نفت

متغیر وابسته: توسعه سیاسی اقتصادی

واژه های کلیدی: عراق، نفت، آمریکا

۱-۷-تعریف مفاهیم:

توسعه: توسعه عبارت است از رشد هماهنگ و متوازن میان بخش های اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی می باشد. به گونه ای که استفاده مطلوب از منابع و امکانات جهت بهبود کمی و کیفی زندگی مردم فراهم گردد. (موسوی ۱۳۸۳، ۱۱۱)

دولت تحصیلدار: دولت تحصیلدار به دولتی گفته میشود که از منابع مستقل مالی به جز مالیات از جامعه برخوردار است و در سایه دریافت رانتهای از خارج (با فروش نفت و یا هر ماده خام دیگر) دیگر به منابع درآمد داخلی (مالیاتها عوارض و صدور کالاهای صنعتی....) احساس نیاز نمی کند. بنابراین با استقلال بیشتری می تواند سیاستها و خواستههای دولتی را به اجرا بگذارد. (میرترابی، ۱۳۸۴)

۱-۸-روش تحقیق:

روش پژوهش توصیفی تحلیلی بر اساس روش کتابخانه ای (اسنادی) است و از تحقیقات میدانی و تحلیلهای جامعه شناسانه نیز بهره برداری خواهد شد.

۱-۹-موانع و نوآوریهای پژوهش:

از میان عمده ترین موانع و دشواریهای فراروی پژوهش حاضر، از یک سو فقدان منابع دقیق و دست اول و نیز گوناگونی و تنوع آمار و ارقام مرتبط با موضوع، و از سوی دیگر شتاب بالای تغییر و تحولات داخلی عراق و نوسانات سالهای اخیر بازار نفت که به طور طبیعی اقتصاد و شرایط داخلی عراق را تحت تاثیر قرار داده است به دشواریهای پژوهش حاضر افزوده است. با این همه کوشیده ایم تا ضمن بهره گیری از شبکه جهانی اینترنت، و تماس